

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

Національний педагогічний університет
ім. М.П. Драгоманова

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ ОСВІТИ (педагогічні науки)

Збірник наукових праць

В и п у с к 14

Кам'янець-Подільський
„Медобори-2006”
2019

<http://aqce.com.ua/>

Actual problems of the correctional education

5. Konoplyasta S.Yu., Sak T.V. Lohopsychohiia: navch. posib. / N. Konoplyasta, T. Sak; za red. M.K. Sheremet. - K.: Znannya, 2010. - 291 s.
6. Kozyavkin V. Y. Detskie cerebral'nye paralychi: mediko-psychologicheskoe problemy / V. Kozyavkin, L. Shestopalova, B. Podkonatov. L'vov: Medycyna. - 1999. - 246 s.
7. Martynuk V. Minimal'na mozokva dysfunkciya: navchal'nyj posibnyk / V. Martynuk, S. Zinchenko. - K.: Intermed. - 2011. - 167 s.
8. Mastjukova E. M. Fyzycheskoe vospytanye detej s cerebral'nym paralychom. Mladencheskij, rannij y doskol'n'ij vozrast / E. M. Mastjukova. - M.: Prosveshhenye. - 1991. - 160 s.
9. Myronova N. Pedagogichna dopomoha dytni rann'oho viku z osoblyvostymy psichofizychnoho rozvytku [Tekst] / S. Myronova // Vychovatel'-metodyst doskhol'noho zakladu. Shhomyasnyj specializovanyj zhurnal. - 2011. - № 5. - S. 65-73.
10. Pryhod'ko O. H. Rannaya pomoshh' detyam s dyuhatel'noj patolohiiej pervye hodyy zhyzny: Metodycheskoe posobye / O. Pryhod'ko - SPb. KARO. - 2006. - 112 s.
11. Yakovenko A. O. Shkil'na intehraciya yak neobxidnist' orhanizaciji suchasnoho osviti'oho procesu. / A. Yakovenko. // Naukovyj chasopys Nacional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya 19: Korekciyna pedahohika ta special'na psychohiia. - 2014. - № 26. - S. 278-282.

Received 12.03.2019
Accepted 12.04.2019

УДК 376(477):37.014]:316.6(043.3)
DOI 10.32626/2413-2578.2019-14.302-313

Т.В. Скрипник
dr.skrypnyk@gmail.com

СПЕЦИФІКА РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО КОМАНДНОГО СУПРОВОДУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ

Відомості про автора: Скрипник Тетяна, доктор психологічних наук, професор кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка, м.Київ, Україна. Коло наукових інтересів: системна допомога дітям з аутизмом, стандарти психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами міждисциплінарною командою. E-mail: dr.skrypnyk@gmail.com

© Скрипник Т.В.

302

<http://aqce.com.ua/>

Актуальні питання корекційної освіти

Contact: Tetiana Skrypnyk, Doctor of Psychology, Professor of the Department of Special psychology and inclusive education. Institute of Human Sciences of Borys Grinchenko Kyiv University.

Скрипник Т.В. Специфіка реалізації міждисциплінарного командного супроводу в інклюзивному освітньому середовищі України. Статтю присвячено питанню впровадження ефективного міждисциплінарного командного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в закладах освіти. Центральне місце у статті займає характеристика сутності різних складників процесу супроводу у порівняльному аспекті: у США (штат Вірджинія) та Україні. Виокремлено такі складники процесу командного супроводу як: склад команди, призначені керівники, позиція батьків, коло завдань, цілі, формат взаємодії, реалізація освітнього процесу, головний документ для діяльності команди супроводу, ступінь її самостійності, програми втручання. У результаті порівняння автором робиться висновок, що наявний стан командного супроводу дітей з ООП в Україні є фрагментарним, непродуманим та заформалізованим, що призводить до неможливості педагогів надавати дітям з ООП послідовну цілеспрямовану підтримку у форматі міждисциплінарного командного супроводу. На підґрунті міжнародного та власного досвіду у статті розкрито шляхи побудови послідовного та дієвого процесу міждисциплінарного командного супроводу дітей з ООП в інклюзивному освітньому просторі. Так, йдеться про: 1) нове розуміння інклюзії як ресурсу для створення яскравого, цікавого, розвивального для всіх освітнього середовища; 2) необхідність відходу від формалізму у питаннях командного супроводу, що передбачає наявність справжнього координатора, перегляду основ співпраці вчителя та асистента вчителя, а також розроблення індивідуальної програми розвитку, що ґрунтується на визначених командою супроводу SMART-цілях; 3) особливий формат підвищення рівня компетентності фахівців закладів освіти завдяки послідовному експертному коучингу.

Ключові слова: міждисциплінарний командний супровід, особливі освітні потреби, SMART-цілі, координатор команди супроводу.

Скрипник Т.В. Специфіка реалізації міждисциплінарного командного супроводу в інклюзивному освітньому середовищі України. Стаття посвячена вопросу внедрения эффективного междисциплинарного командного сопровождения детей с особыми образовательными потребностями в образовательных учреждениях. Центральное место в статье занимает характеристика сущности различных составляющих этого процесса в сравнительном аспекте: возможности внедрения командного сопровождения в США (штат Вирджиния) и Украине. Выделены следующие составляющие процесса командного сопровождения: состав команды, руководители, позиция

303

родителей, круг задач, цели, формат взаимодействия, реализация образовательного процесса, главный документ для деятельности команды сопровождения, степень самостоятельности команды, программы вмешательства в контексте процесса сопровождения. В результате сравнения автором делается вывод, что существующее положение командного сопровождения детей с ООП в Украине является фрагментарным, непродуманным и формализованным, что приводит к неспособности педагогов предоставлять детям с ООП последовательную целенаправленную поддержку в формате междисциплинарного командного сопровождения. На основе международного и собственного опыта мы раскрываем в статье пути развития последовательного и эффективного процесса междисциплинарного командного сопровождения детей с ООП в инклюзивном образовательном пространстве. Так, речь идет о: 1) новом понимании инклюзии как ресурса для создания яркой, интересной, развивающей для всех образовательной среды; 2) необходимости ухода от формализма в вопросах командного сопровождения, что предусматривает наличие настоящего координатора, пересмотр основ сотрудничества учителя и ассистента учителя, педагогов и родителей, а также разработка индивидуальной программы развития (индивидуальной образовательной программы), основанной на определенных командой сопровождения SMART-целях; 3) особом формате повышения уровня компетентности специалистов образовательных учреждений благодаря последовательному экспертному коучингу.

Ключевые слова: междисциплинарное командное сопровождение, особые образовательные потребности, SMART-цели, координатор команды сопровождения.

Skrynyuk T. Specificity of implementation interdisciplinary command support in the inclusive educational environment of Ukraine. The article is devoted to the implementation of effective multidisciplinary team support for children with special educational needs (SEN) in educational institutions. The central place in the article is taken by the characteristic of the essence of the various components of this process in a comparative aspect: the features of the realization of command support in the USA (Virginia) and Ukraine. The following components of the team support process are highlighted: the composition of the team, the leaders, the position of the parents, the range of tasks, goals, interaction format, implementation of the educational process, the main document for the activities of the IEP team, the degree of team's independence, intervention programs in the context of the support process. As a result of the comparison, the author concludes that the existing position of command support for children with SEN in Ukraine is fragmentary, ill-considered and formalized, which leads to the inability of teachers to provide children with SEN with consistent targeted support in the format of multidisciplinary team support. Based on international and our own

experience, we reveal in the article the ways to develop a consistent and effective process of multidisciplinary team support for children with SEN in an inclusive educational space. So, it is about: 1) a new understanding of inclusion as a resource for creating a bright, interesting, developing for all educational environment; 2) the need to avoid formalism in team support issues, which implies the presence of a real coordinator, a review of the basis of cooperation between the teacher and teacher assistant, teachers and parents, as well as the development of an individual development program (IEP) based on the SMART goals defined by the support team; 3) a special format of raising the level of competence of specialists of educational institutions through available expert coaching. The fruitful methodological potential of successful inclusive education, implemented abroad (available in the English language), makes it possible to create the precedents of a competent, purposeful and consistent (favorable for the development and support of all its participants) inclusive educational process in any educational institution. The decisive factor is the ability of specialists to work in the format of team interaction (both among themselves, with parents and children) and to carry out a full-fledged psycho-pedagogical support for a child with SEN. It is about the ability to create conditions for free and appropriate educational process, which is fixed in the IEP with SMART goals and the system of evaluation and monitoring of the results.

Key words: multidisciplinary team support, special educational needs, SMART goals, coordinator of the IEP team.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Успіх інклюзивного навчання залежить від багатьох чинників, серед яких важливе місце займає технологічність впровадження командного супроводу [2; 4; 6; 7; 9]. Питанням змісту та алгоритму впровадження процесу супроводу дітей з особливими освітніми потребами (ООП) опікувалися дослідники різних країн (С. Гайдукевич, Т. Лорман, Дж. Лупарт, Н. Семаро, Д. Харві та ін.). Досвід зарубіжних країн знайшов втілення у методичних розробках українських фахівців, якими напрацьовано матеріали, що дають можливість ефективно готувати та підвищувати рівень компетентності фахівців з інклюзивного навчання (О. Мартинчук, С. Миронова, Ю. Найдя, Н. Софій та ін.).

В англійських статтях останніх років питання кваліфікованого супроводу дітей з ООП в освітньому просторі подається з ретельним обґрунтуванням чинників успіху, наприклад: щодо таких ефективних інклюзивних стратегій, як спільне викладання [10], узгодженості учасників команди у постановці цілей, шляху їх реалізації та моніторингових процесів [9], а також – щодо створення розвивального середовища для всіх учасників освітнього процесу [8].

Постановка проблеми. Незважаючи на те, що у багатьох країнах вже протягом декількох десятиріч впроваджується успішна взаємодія у

межах командного супроводу дітей з ООП в освітньому просторі в Україні спостерігається недостатнє розуміння сутності та інструментальності формату такої роботи, а також тих чинників, що зумовлюють її успіх.

Мета статті – подати чіткі орієнтири щодо змісту та алгоритму діяльності міждисциплінарної команди супроводу дітей з ООП, що ґрунтуються на успішному міжнародному досвіді і уможливають позитивні зрушення у наявній роботі команд супроводу в українському інклюзивному освітньому просторі.

Виславо основного матеріалу. Нижче ми представили порівняльний аналіз уявлення про команду супроводу (таблиця 1), яке можна знайти в Українському нормативно-правовому і навчально-методичному забезпеченні інклюзивної освіти, і наші узагальнення про команду супроводу на основі власного досвіду²⁹ та англійського розробок: у численних відео-матеріалах, популярних і наукових статтях, посібниках, монографіях, сайтах тощо.

Принципові відмінності у розумінні сутності командного супроводу та алгоритму її діяльності (Україна-США)

Український досвід	Досвід США
Склад команди супроводу	
Представник адміністрації, вчитель (вчителі), асистент вчителя, інші фахівці школи, батьки. Серед залучених фахівців: медичний працівник закладу освіти, лікар, асистент дитини, спеціалісти інклюзивно-ресурсного центру, системи соціального захисту населення, служби у справах дітей	Батьки (1), вчитель загальної освіти та вчитель спеціальної освіти, фахівець школи, представник адміністрації школи, сама дитина (1); запрошені фахівці фахівці, які займаються з дитиною за межами закладу освіти; експерти, інші фахівці вважають за потрібне внести у групу)
Керівництво командою супроводу	
Представник адміністрації закладу освіти, який відповідає за: 1) виконання покладених на команду завдань та розподіл функцій між її учасниками; 2) головування на засіданнях команди супроводу	Координатором команди супроводу є один з учасників команди (у більшості випадків – вчитель спеціальної освіти). Представники адміністрації можуть бути присутні на засіданні команди, але не члени колективу, а не керівники.
Роль батьків у команді супроводу	
Мізерна: 1) з батьками тільки «узгоджують» розклад психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг; 2) індивідуальна програма розвитку (ІПР) «погоджується» батьками; 3) батьків тільки «консультують» у процесі розроблення/виконання ІПР (не передбачено навіть зворотній зв'язок)	Вирішальна. Ставлення до них як до рівноцінних партнерів щодо впровадження освітнього процесу для дитини: на етапі продумування особливостей його змісту та перебігу, на етапі його реалізації, моніторингу, впровадженні наступності. Розроблені технології налагодження реального

²⁹ Автор статті брала участь в інтегрованому навчанні протягом місяця за програмою USAID «Розвиток інклюзивної освіти» в США (штат Вірджинія).

	партнерства з батьками
Коло завдань команди супроводу	
Вір інформації про стан розвитку дитини, визначення напрямів психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, розроблення ІПР; надання методичної підтримки педагогічним працівникам закладу освіти і організації інклюзивного навчання; створення належних умов для інтеграції дітей з ООП в освітнє середовище; надання консультативної роботи з батьками дітей з ООП щодо особливостей їх розвитку, навчання та виховання; проведення інформаційно-просвітницької роботи у закладі освіти серед педагогічних працівників; батьків і дітей з метою формування дружнього та неупередженого ставлення до дітей з ООП	Головна місія команди – створення і впровадження індивідуальної освітньої програми (ІЕР) ³⁰ . Команду супроводу називають «ІЕР-team», а засідання команди – «ІЕР meeting». Логіка роботи цієї команди визначена: 1) колегіальне вивчення стану розвитку дитини й її актуальних потреб; 2) розроблення ІЕР, де чітко вписано: а) над чим мають працювати всі разом у команді (а також – кожний учасник) для досягнення актуальних цілей; б) необхідні умови та засоби для якісного освітнього процесу дитини, в) план переходу на новий шабель освітнього процесу; 3) реалізація ІПР з опорою на дані моніторингу, що здійснюють учасники команди та періодичного оцінювання динаміки розвитку дитини (що здійснює психолог) як підстави для формулювання нових цілей [9].
Постановка цілей	
Включно навчальні цілі, що демонструє наступне: у нормативно-правовому полі визначено колегіальності неспрямованої роботи над ліквідуванням здатності дітей з ООП до адаптації й розкриттям їхніх ресурсів	Колегіальне формулювання SMART-цілей як серцевина індивідуальної освітньої програми та найголовніша заповідь успіху команди супроводу, адже саме ці актуальні, вимірювані, визначені у часі цілі відображають етапи долавання бар'єрів на шляху до якісної освіти дітей з ООП
Формат взаємодії команди	
Мультисекторна взаємодія як множина різного профілю фахівців, які працюють дитиною з ООП за відсутності координатора і незалежно один від одного, без взаємодії та перетину професійних меж: брак спільних цілей, змісту, особливостей організації процесу надання послуг. За двома свого кабінету кожний з фахівців робить те, що вважає за потрібне, і це не стає змістом узгоджених позицій, колегіального визначення завдань та розподілу зусиль	Міждисциплінарна взаємодія як продуманість й повна узгодженість у наданні послуг дитині з ООП на кожному етапі процесу супроводу: оцінку стану розвитку, підготовку до засідання та його проведення, розроблення SMART-цілей, створення безперешкодених умов в інклюзивному освітньому просторі (у відповідності до особливих потреб дитини); проведення занять з дитиною (з урахуванням поставлених цілей та завдань її розвитку); моніторинг динаміки розвитку дитини; поетапне коригування

³⁰ The Individualized Education Program (IEP) – головний документ для освітнього процесу дитини з ООП в США.

діяльності з компетентного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.

Бібліографія

1. **Гайдукевич С. Е.** Средовой подход в инклюзивном образовании // Инклюзивное образование: состояние, проблемы, перспективы. – Минск: Четыре четверти, 2007. – 34 с. 2. **Інклюзивна освіта.** Підтримка розмаїття у класі: практичний посібник. / [Тім Лорман, Джон Демпелер, Девід Харві]; пер. з англ. – К.: СПД-ФО Парашин І.С., 2010. – 296 с. 3. **Мартинчук О.В.** (2018) Актуалізація проблеми підготовки спеціалістів у галузі спеціальної освіти до діяльності в інклюзивному освітньому просторі // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія №19.Корекційна педагогіка та спеціальна психологія:зб.наукових праць. С. 74-83. 4. **Миронова С.П.** (2011) Командний підхід до психолого-педагогічного супроводу дітей з вадами психофізичного розвитку в умовах інклюзивної освіти // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 14 (225), ч. III, С. 108-112. 5. **Семаго Н.Я.** Инклюзивное образование: от методологической модели к практике // Психологическая наука и образование, №1, 2011 г. – С.31-59. 6. **Спільне викладання** в інклюзивному класі: метод. матеріали. /Укладач – Софій Н.З., – К.:ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 70 с. 7. **Технології психолого-педагогічного супроводу** дітей з аутизмом в освітньому просторі: навчально-наочний посіб. / Укл. Т. Скрипник. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 56 с. 8. **Akalin, S., Sucuoglu B.** (2015). Effects of Classroom Management Intervention Based on Teacher Training and Performance Feedback on Outcomes of Teacher-Student Dyads in Inclusive Classrooms. Educational sciences-theory & practice, 15(3), p. 739-758. 9. **Cavendish, W., Connor, D. J. & Rediker, E.** (2017) Engaging Students and Parents in Transition-Focused Individualized Education Programs. Intervention in School and Clinic, 52, 4, p. 228-235. 10. **Guisse, M., Habib M., Thiessen, K., Robbins A.** (2017). Continuum of co-teaching implementation: Moving from traditional student teaching to co-teaching. Teaching and Teacher Education, p. 370-382. 11. **Noltemeyer, A., Palmer, K., James, A. G., Wiechman, S.** (2018) School-Wide Positive Behavioral Interventions and Supports (SWPBIS): A synthesis of existing research. International Journal of School & Educational Psychology. Issue 2-3, p. 183-198.

References

1. **Gaydukevich S. E.** Sredovoy podhod v inkluzivnom obrazovanii // Inkluzivnoye obrazovanie: sostoyaniye, problemy, perspektivy. – Minsk: Chetyre chetverti, 2007. – 34 s. [in Russian]; 2. **Inkluzivna osvita.** Pidtrymka rozmaittia u klasi: praktychnyi posibnyk. / [Tim Lorman, Dzhon Deppler, Devid Kharvi]; per. z anh. – K.: SPD-FO Parashyn I.S., 2010. – 296 s. [in Ukrainian]; 3. **Martynchuk O. V.** (2018) Aktualizatsiia problemy pidhotovky spetsialistiv u haluzi spetsialnoi osvity do diialnosti v

inkluzivnomu osvitnomu prostori // Naukoviy chasopys NPU imeni M.P.Drahomanova. Seriya №19. Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia:zb.naukovykh prats. S. 74-83. [in Ukrainian]; 4. **Myronova S.P.** (2011) Komandnyi pidkhid do psykholoho-pedahohichnoho suprovodu ditei z vadamy psykhofizychnoho rozvytku v umovakh inkluzivnoi osvity // Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka № 14 (225), Ch. III, S. 108-112. [in Ukrainian]; 5. **Semago N.Ya.** Inkluzivnoye obrazovanie: ot metodologicheskoy modeli k praktike // Psihologicheskaya nauka i obrazovanie, #1, 2011 g. – S.51-59. [in Russian]; 6. **Spilne vykladannia v inkluzivnomu klasi: metod. materialy.** /Ukladach – Sofii N. Z., – K.:TOV «Vydavnychiy dim «Pleiady», 2015. – 70 s. [in Ukrainian]; 7. **Tekhnologii psykholoho-pedahohichnoho suprovodu ditei z autyzmom v osvitnomu prostori: navchalno-naochnyi posib.** / Ukl. T. Skrypnyk. – K.: TOV «Vydavnychiy dim «Pleiady», 2015. – 56 s. [in Ukrainian].

Received 12.03.2019

Accepted 12.04.2019

УДК 159.9.072.432/376.37.

DOI 10.32626/2413-2578.2019-14.313-323

О.П. Таран

op.taran@kubg.edu.ua

А.С. Лісайчук

ankoankolisaychuks@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Відомості про автора: Таран Оксана, кандидат психологічних наук, доцент кафедри спеціальної психології, колекційної та інклюзивної освіти Київського Університету імені Бориса Грінченка, Україна. У колі наукових інтересів: питання розвитку та формування самосвідомості, психологічної картини світу та особистості дітей з порушеннями психофізичного розвитку, психологічний супровід батьків дітей з особливими освітніми потребами. E-mail: op.taran@kubg.edu.ua ; **Лісайчук Анна**, магістр VI курсу спеціальності «Спеціальна освіта» кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти Київського Університету імені Бориса Грінченка, Україна. У колі наукових інтересів: особливості розвитку дітей із загальним недорозвитком мовлення, методичні та дидактичні аспекти формування